

# Vai trò của gia đình trong bảo vệ trẻ em và thanh thiếu niên trước nguy cơ bị xâm hại

Trần Thị Thu Vân\*

\*Trường Đại học Văn Hiến thành phố Hồ Chí Minh

Received: 15/05/2024; Accepted: 31/05/2024; Published: 11/06/2024

**Abstract:** Children and adolescents are always a subject of concern in every culture and every country. Therefore, in addition to caring for, nurturing and educating children, protecting children from life's dangers is an indispensable task. Child sexual abuse is a hot topic, attracting the attention and concern of the public and experts. Since then, solutions have been proposed to minimize this painful problem. Activating and nurturing the family factor in protecting children seems to be a very important issue. Family is an indispensable factor, a strong and effective factor in protecting children and adolescents from the risk of sexual abuse that can occur anywhere.

**Keywords:** Children, sexual, family

## 1. Đặt vấn đề

Sự phát triển, sự hưng thịnh, sự vững mạnh của mỗi quốc gia phụ thuộc rất nhiều vào sự phát triển toàn diện của thế hệ trẻ. Đây cũng chính là lý do mà việc đầu tư cho sự phát triển của trẻ em và thanh thiếu niên không chỉ là nghĩa vụ, trách nhiệm của mỗi gia đình mà còn của cả xã hội. Không chỉ đầu tư vào giáo dục, y tế, vui chơi, phát triển tài năng, mà trẻ em và thanh thiếu niên còn cần sự chăm sóc, bảo vệ về thể chất lẫn tinh thần. Xã hội ngày càng phát triển, con người ngày càng trở nên văn minh và hiện đại kéo theo đó là hàng loạt các vấn đề xã hội cần được lưu tâm. Trong đó có vấn nạn trẻ em và thanh thiếu niên bị xâm hại. Việc xử phạt hay đề cập đến một vụ án cụ thể không làm chúng ta quên đi đây là một thực trạng đau lòng đang tồn tại trong xã hội. Một thực tế khó chấp nhận nhưng không thể không đối diện, đặc biệt là gia đình và những người làm chuyên môn liên quan đến việc chăm sóc, bảo vệ trẻ em và thanh thiếu niên. Các yếu tố bảo vệ trẻ em và thanh thiếu niên cần được chú trọng, đặc biệt là gia đình. Một nhân tố bảo vệ vô cùng quan trọng đối với hầu hết các vấn đề trong quá trình lớn lên của trẻ em và thanh thiếu niên.

## 2. Nội dung nghiên cứu

### 2.1. Vấn nạn trẻ em và thanh thiếu niên bị xâm hại

Báo cáo của 63 tỉnh, thành phố cho thấy, trung bình mỗi năm, cả nước xảy ra 1.000 vụ xâm hại, năm sau thường cao hơn năm trước, trong đó, số trẻ em bị hiếp dâm chiếm đến 65% (thông tin được đưa ra tại buổi họp báo công bố thực trạng, giải pháp về phòng chống bạo lực, xâm hại trẻ em và chương

trình tháng hành động vì trẻ em năm 2012.) [1].

Số liệu thống kê của Bộ Lao động thương binh xã hội cho thấy, xâm hại trẻ em ngày càng có tính chất phức tạp và độ tuổi bị xâm hại ngày càng thấp. Số trẻ em bị xâm hại tình dục chủ yếu là bị hiếp dâm (chiếm 65,9%), đối tượng phạm tội phần lớn là người gần gũi với nạn nhân (chiếm 56,1%).

Trẻ em ở nhà một mình, đi một mình nơi vắng vẻ... là nguyên nhân trực tiếp dẫn đến việc trẻ bị xâm hại (chiếm 51,4% số vụ trẻ bị xâm hại). Một số nguyên nhân dẫn đến xâm hại trẻ em là do đối tượng uống rượu say (17,7%); bị kích thích trực tiếp từ băng ảnh, văn hóa phẩm đồi trụy (8,8%)...[1].

Trước thực trạng trên các ban ngành đoàn thể, các tổ chức xã hội... đã có rất nhiều nỗ lực trong việc bảo vệ trẻ em và thanh thiếu niên khỏi nguy cơ bị xâm hại. Ngoài vấn đề luật pháp, sự quan tâm của xã hội, của cộng đồng, gia đình là yếu tố quan trọng hàng đầu, có sự ảnh hưởng trực tiếp, kịp thời nhất đối với mỗi đứa trẻ. Đây được xem như là một yếu tố bảo vệ đặc lực, không thể thiếu để bảo vệ trẻ khỏi nguy cơ bị xâm hại tình dục.

Theo báo cáo thẩm tra của Ủy ban Tư pháp của Quốc hội, trong năm 2023, tội phạm xâm hại trẻ em tăng so với cùng kỳ năm 2022, đã xảy ra gần 2000 vụ, tăng gần 42% [2]. Một trong những điều khó khăn nhất của tình trạng này là kẻ xâm hại thường là người thân quen, người kề cận gia đình hoặc người trong gia đình. Cha mẹ hoặc người giám hộ của trẻ không thể ngờ tới, không nghi ngờ, hay đề phòng. Khi sự việc đau lòng xảy ra, nỗi đau chồng chất nỗi đau. Để lại những vết thương chẳng thể nào lành.

Trẻ em và thanh thiếu niên là nạn nhân của xâm hại thường có xuất thân từ những gia đình khó khăn, thiếu thốn cả về vật chất lẫn tinh thần. Trong nhiều hoàn cảnh, trẻ không sống cùng cha mẹ, gia đình nghèo khó... Thiếu sự quan tâm của người lớn, trẻ tự lập và tự chăm sóc bản thân, tuy nhiên cũng là điều kiện thuận lợi để những kẻ xâm hại thực hiện ý đồ xấu với nạn nhân. Tuy nhiên, nhiều trường hợp trẻ sống trong những gia đình khá giả, được cha mẹ quan tâm vẫn trở thành nạn nhân của xâm hại tình dục.

Như vậy, xâm hại là một câu chuyện buồn của loài người có thể xảy ra ở bất kỳ đâu, bất kỳ khi nào. Nó thường đến bất ngờ với phụ huynh và để lại nỗi đau mãi mãi. Những thông tin đáng buồn trên đã khiến các bậc cha mẹ có con trong độ tuổi thanh thiếu niên không khỏi lo ngại. Bên cạnh vô vàn những nỗi lo khác, đây có lẽ là vấn đề rất đáng được cha mẹ dành thời gian và năng lượng để tìm hiểu, để đồng hành cùng con trẻ, để có thể bảo vệ trẻ trước vấn nạn đầy đau khổ này.

## **2.2. Tầm quan trọng của gia đình trong việc bảo vệ trẻ em và thanh thiếu niên trước nguy cơ bị xâm hại**

Dù trong bất kỳ hoàn cảnh nào, trẻ nhỏ là đối tượng cần được chăm sóc, giáo dục và bảo vệ. Như một mầm non với những điều kiện phát triển khác nhau, bên cạnh việc hỗ trợ cho sự phát triển của trẻ, việc bảo vệ trẻ trước những nguy cơ gây hại về thể chất lẫn tinh thần, trong đó có xâm hại tình dục luôn là yếu tố không thể thiếu.

Ai là người quan trọng đối với trẻ em? Ai là người hiểu đứa trẻ nhất? Ai gần gũi với trẻ nhất trong mọi sinh hoạt đời thường? Ai có tư cách pháp nhân để bảo vệ đứa trẻ? Ai chịu trách nhiệm lớn nhất trong việc bảo vệ đứa trẻ? Ai là người đại diện cho trẻ trước pháp luật? Nhân vật quan trọng là câu trả lời cho tất cả các câu hỏi trên là thành viên trong gia đình mà gần bó mật thiết nhất là cha mẹ của đứa trẻ. Trong nhiều trường hợp, trẻ không có cha mẹ ở bên, người giám hộ hợp pháp là người sẽ thay thế vai trò của cha mẹ.

Một đứa trẻ được bảo vệ tốt khi bản thân chúng và những người thân-những người bảo vệ chúng được cảnh báo trước những nguy cơ, những hiểm nguy có thể xảy ra bất kỳ khi nào. Cha mẹ, người thân là những người cận kề đứa trẻ, họ cần biết rằng khi trẻ nhỏ ở một mình, đặc biệt là những nơi vắng vẻ, ngủ ở nơi không an toàn, không kín đáo cũng là

lúc nhiều mối nguy xuất hiện trong đó có nguy cơ bị xâm hại tình dục.

Khi rất nhiều chuyên gia, rất nhiều tổ chức, rất nhiều hội thảo nói về vấn đề xâm hại thì những đối tượng có nguy cơ bị xâm hại, đặc biệt là trẻ nhỏ lại không biết thế nào là xâm hại. Văn hóa Á Đông làm con người trở nên ý nhị, lễ nghĩa đồng thời sự kín đáo làm thiếu hụt một phần quan trọng của giáo dục đó là giáo dục giới tính. Ai có thể dạy trẻ về điều này tốt bằng cha mẹ, anh chị hay những người thân trong gia đình? Ngay từ rất nhỏ trẻ cần được biết đâu là vùng nhạy cảm trên cơ thể mà nơi đó không ai được sờ chạm hay thậm chí là nhìn ngắm (nếu làm vậy tức là đã xâm hại). Từ đó dạy trẻ biết bảo vệ bản thân, kỹ năng tự phòng vệ khi cần thiết, kêu gọi sự hỗ trợ từ những người xung quanh ngay khi có những yếu tố mạnh mẽ của việc xâm hại.

Gia đình còn là nơi đem lại sự yêu thương, gần gũi, là nơi hỗ trợ, giúp đỡ trẻ trong bất kỳ hoàn cảnh nào. Trẻ không đơn thuần nhận sự bao bọc ấy mà qua cách cư xử, hành động của người lớn sẽ giúp trẻ hiểu rằng đó là nơi an toàn để mình còn có thể nói ra mọi điều khi lo lắng, sợ hãi. Từ đó trẻ trở nên tin cậy hơn, không sợ hãi những lời đe dọa, mạnh dạn nói cho cha mẹ hoặc người thân biết những gì trẻ đã trải qua khiến chúng sợ hãi, đau đớn... Hơn nữa qua trò chuyện với con ngoài thu nhận thông tin, cha mẹ đủ nhạy cảm để nhận ra những điều bất thường qua thái độ, sắc thái hay giọng điệu của trẻ để kịp thời giúp con mình khi chúng gặp khó khăn hay có nguy cơ bị xâm hại tình dục.

Ngoài ra, có những giai đoạn lứa tuổi trẻ trở nên quan tâm đến cơ thể, đến ngoại hình của mình hơn, thích làm đẹp, thích “phô diễn”... Đây cũng là giai đoạn nhạy cảm nếu trẻ không biết tự bảo vệ mình thì nguy cơ bị xâm hại tình dục rất cao. Ngoài việc trò chuyện, tìm hiểu quan niệm của trẻ, người lớn cũng cần để ý hơn đến những thay đổi, những bất thường của trẻ để kịp thời hỗ trợ.

Nhiều thống kê cho thấy có một tỷ lệ không nhỏ các trẻ bị xâm hại bởi những người gần gũi, như hàng xóm, chú bác, cha dượng... Những đối tượng mà khi đã biết cha mẹ không thể ngờ, không thể tin. Đây cũng là điều báo động với các vị phụ huynh để lưu tâm hơn đến con em mình ngay cả với những người thân cận. Yếu tố này càng khẳng định vai trò quan trọng của gia đình trong việc phòng chống nguy cơ bị xâm hại tình dục cho trẻ em và thanh thiếu niên. Nếu không cẩn trọng, chính gia đình đã

tạo điều kiện cho “yêu râu xanh” có cơ hội thực hiện mưu đồ.

Phải chăng vì mất đi yếu tố bảo vệ quan trọng là gia đình mà trẻ đường phố là đối tượng dễ bị xâm hại tình dục. Vậy nên, các lực lượng hỗ trợ khác khi giúp đỡ trẻ em đường phố cũng cần lưu tâm đến việc bảo vệ trẻ khỏi nguy cơ bị xâm hại tình dục. Khi nguy cơ được cảnh báo đối với người giúp đỡ và người được giúp cũng là khi nguy cơ trẻ bị xâm hại tình dục có cơ hội được ngăn ngừa.

Trẻ khuyết tật cũng là nhóm trẻ có nguy cơ bị xâm hại tình dục. Gia đình và bản thân trẻ khuyết tật phải đối diện với muôn vàn khó khăn để có thể sống, có thể đón nhận số phận và đi tiếp trong đời. Bất hạnh thay, trẻ khuyết tật chính vì thiếu yếu tố bảo vệ, và yếu ớt trong việc tự bảo vệ nên dễ dàng trở thành nạn nhân của xâm hại tình dục. Đây là nhóm trẻ cần được tăng cường các biện pháp bảo vệ, hỗ trợ, giúp đỡ cả về thể chất lẫn tinh thần. Hơn nữa, các chính sách an sinh xã hội với nhóm người yếu thế cần được xem xét, cải thiện để phần nào có thể bù đắp cho gia đình và trẻ em khuyết tật. Khi gia đình được hỗ trợ và ý thức được những nguy cơ trên, các cơ chế bảo vệ từ gia đình sẽ được gia cố và phát huy năng lực của nó.

Trong bất kỳ hoàn cảnh nào, bất kỳ nền văn hóa nào, bất kỳ bối cảnh sống ra sao, gia đình luôn là yếu tố quan trọng nhất trong việc bảo vệ trẻ nhỏ. Đối diện với nguy cơ xâm hại tình dục, gia đình càng trở thành lá chắn hữu hiệu không thể thay thế để cho trẻ một tuổi thơ, một thuở niên thiếu với những trải nghiệm quý báu, chứ không phải là nỗi đau kéo dài suốt cuộc đời.

Vấn nạn xâm hại tình dục ở trẻ em và thanh thiếu niên là một thực tế đáng buồn dù muốn hay không, không ai có thể phủ nhận. Nhiều sự việc, nhiều hiện tượng, nhiều con số thống kê đã thể hiện rõ sự thật đau lòng này. Đây cũng là một thách thức lớn đối với xã hội, đặc biệt là lĩnh vực giáo dục và chăm sóc sức khỏe tinh thần. Cũng từ đây nhiều giải pháp đã được đề ra nhằm giảm thiểu những gia đình, những đứa trẻ rơi vào hoàn cảnh đau lòng.

### 3. Kết luận

Trẻ nhỏ và thanh thiếu niên với nhiều nhu cầu khác nhau, nhiều giai đoạn đời sống khác nhau với sự thay đổi tâm sinh lý buộc người chăm sóc phải thay đổi cùng với sự thay đổi của trẻ. Trên cơ sở đó, việc bảo vệ trẻ em và thanh thiếu niên khỏi các nguy cơ xâm hại tình dục cũng cần được lưu tâm và thực

hiện một cách khéo léo, thường xuyên, phù hợp với lứa tuổi lẫn hoàn cảnh gia đình.

Các giải pháp từ việc tuyên truyền, nâng cao nhận thức đến việc giáo dục trẻ nhỏ hiểu về cơ thể, hiểu về việc xâm phạm thân thể... đã được áp dụng. Trong đó, việc đề cao yếu tố bảo vệ của gia đình được nhấn mạnh trong rất nhiều trường hợp trong thực tế lẫn các nghiên cứu tâm lý đề cập vai trò quan trọng của mối quan hệ cha mẹ và con cái (trong nhiều trường hợp là mối quan hệ anh chị em, hay mối quan hệ giữa người giám hộ và trẻ nhỏ...). Gia đình là nơi vừa tạo điều kiện để trẻ khám phá thế giới, vừa là nơi bảo vệ trẻ trước những nguy hiểm trong thế giới ấy. Hai nhiệm vụ song song không thể tách rời và đây thách thức này đặt cha mẹ hay người giám hộ của trẻ vào một hành trình buộc họ phải học hỏi và ngày càng nâng cấp chính mình.

Đồng hành cùng trẻ trong hành trình lớn lên vừa là nghĩa vụ, trách nhiệm, vừa là những lo toan và cả niềm hạnh phúc của các bậc cha mẹ. Việc bảo vệ con trẻ trước những điều nguy hiểm, những nguy cơ trong cuộc sống, trong đó có xâm hại tình dục vừa là điều quan trọng với con trẻ, với cha mẹ và gia đình lẫn xã hội. Trong hành trình ấy những khó khăn, thách thức và cả niềm hy vọng sẽ xuất hiện buộc cả gia đình cùng đối diện, cùng ứng phó. Ý thức được tầm quan trọng của việc bảo vệ trẻ em và thanh thiếu niên giúp các bậc cha mẹ hay những người đảm nhiệm của trẻ lưu tâm hơn đến việc giáo dục giới tính cho con phù hợp với từng độ tuổi, thường xuyên chia sẻ với trẻ và không quên chăm sóc sức khỏe tinh thần cho cả gia đình. Đôi khi những khó khăn mà con trẻ đối diện liên quan mật thiết đến những khó khăn của cha mẹ trong hôn nhân, trong việc lèo lái con thuyền gia đình vốn dĩ đã có rất nhiều thách thức.

### Tài liệu tham khảo

1. <http://www.tinmoi.vn/bao-dong-nan-xam-hai-tinh-duc-tre-em-01625460.html>
2. <https://vtv.vn/vtv8/nhuc-nhoi-tinh-trang-tre-em-bi-xam-hai-tinh-duc-20240419141550755.htm>
3. A.I.Zakharov (1987, người dịch Lê Hải Chi), Liệu pháp tâm lý loạn thần kinh chức năng ở trẻ em và thiếu niên, NXB Y học Hà Nội
4. Dana Castro (2016), Tâm lý học lâm sàng, NXB Tri thức, Hà Nội
5. Dana Castro (2017), Thăm khám tâm lý trong thực hành lâm sàng, NXB Tri thức.
6. <https://vtv.vn/suc-khoe/bao-dong-nan-pha-thai-o-tre-vi-thanh-nien-2023081511493232.htm>